

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સત્યજીત બેનર્જી અને અન્ય

વિરુદ્ધ

પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય અને અન્ય

નવેમ્બર ૨૩, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિ વાય. કે. સભરવાલ અને ન્યાયમૂર્તિ ડી. એમ. ધર્માધિકારી]

દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦; કલમ ૩૦૬ અને ૪૯૮/દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩; કલમ ૩૧૧ અને ૪૦૧

પતિ અને સાસુ-સસરા દ્વારા ત્રાસ આપવાને કારણે પત્નીએ આત્મહત્યા કરી-ટ્રાયલ કોર્ટે પુરાવાઓને ભરોસાપાત્ર ન ગણાવતા તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા-હાઈકોર્ટે પુરાવાના અભાવે નવેસરથી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપ્યો, ટ્રાયલ કોર્ટે કેટલાક મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓ/વધારાના સાક્ષીઓની તપાસ કરવા માટે તેની પુનરાવર્તન શક્તિનો ઉપયોગ કરવો જોઈતો હતો-તેમની સચ્ચાઈ:યોજાયો હતો:પ્રથમ તબક્કાથી નવા ટ્રાયલ માટેના હાઈકોર્ટના નિર્દેશો

અને સૂત્રના પ્રકાશમાં સૂચવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દોષિત ઠેરવવાના ચુકાદાને રેકૉર્ડ કરવાના આદેશ તરીકે ભૂલ થઈ શકે છે-પ્રારંભિક સુનાવણીમાં નોંધાયેલા પુરાવાને ભૂંસી/ભૂંસી શકાતા નથી-ટ્રાયલ કોર્ટે કાયદા-ભારતના બંધારણ-અનુચ્છેદ ૧૩૬ અનુસાર, સંપૂર્ણ પુરાવાના આધારે નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

ઉચ્ચ ન્યાયાલયનું પુનરાવર્તિત અધિકારક્ષેત્ર – પ્રયોજન કરવામાં આવ્યું.

પતિ અને તેના પરિવારના સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવેલી ફૂર વર્તાણૂકને કારણે પત્નીએ આત્મહત્યા કરી હતી.મૃતકની માતાએ દાવો કર્યો હતો કે ઘટના પછી તરત જ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.જો કે, તે તે રજૂ કરી શકી નહીં પરંતુ બીજી એફ.આઈ.આર. રજૂ કરી જે મોડેથી દાખલ કરવામાં આવી હતી.મૃતક દ્વારા લખાયેલી હોવાનું કહેવાતી સુસાઈડ નોટ તેની સાસુની કસ્ટડીમાંથી મળી આવી હતી.નોંધમાં કથિત રીતે એક વ્યક્તિ સાથેના તેના ગેરકાયદેસર સંબંધોનો ખુલાસો કરવામાં આવ્યો હતો.જો કે, મૃતકની માતાએ તેના જુબાનીમાં શારીરિક અને

પતિ અને સાસુ-સસરા દ્વારા તેની પુત્રીને માનસિક ત્રાસ આપવામાં આવ્યો હતો કારણ કે તે બાળકને જન્મ આપી શકતી ન હતી; અને તે સુસાઈડ નોટ તેના લેખિતમાં નહોતી.અન્ય સાક્ષીઓએ ફરિયાદપક્ષના કેસને ટેકો આપ્યો ન હતો.ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના કેસને સ્વીકાર્યો ન હતો કારણ કે મૃતક સાથે

ફૂર વર્તન અંગેના પુરાવા વિશ્વસનીય ન હતા.જેથી કોર્ટે તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા.

નારાજ, મૃતકની માતાએ રિવિઝન અરજી કરી. ફરિયાદપક્ષના કેસમાં ગંભીર નબળાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, ઉચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે ફરિયાદપક્ષ પાસે જરૂરી પુરાવા લાવવામાં અભાવ હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટે મૃતકના પિતા અને અન્ય મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓની તપાસ કરવા માટે કલમ ૩૧૧ ફો.કા.સં. હેઠળ તેની શક્તિનો ઉપયોગ કરવો જોઈતો હતો અને પ્રથમ તબક્કાથી કેસને નિર્ણય માટે નવેસરથી મોકલી શક્યો હોત.આથી, હાલની અપીલ કરવામાં આવી છે.

આરોપી-અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે કલમ ૪૦૧ ફો.કા.સં. ની પેટા-કલમ (૩). ઉચ્ચ અદાલતને તેના પુનરાવર્તિત અધિકારક્ષેત્રમાં નિર્દોષતાને દોષિત ઠેરવવામાં રૂપાંતરિત કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે; કે ઉચ્ચ અદાલતે વધારાના સાક્ષીઓની તપાસનો નિર્દેશ આપીને અને અમુક અવલોકનો કરીને પરોક્ષ રીતે ટ્રાયલ કોર્ટને ફરીથી સુનાવણી પર દોષિત ઠેરવવાનું સૂચન કર્યું છે; અને ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટને પહેલેથી જ નોંધાયેલા પુરાવા શૂન્ય પર સેટ કરેલા પ્રથમ તબક્કામાંથી નવો નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપીને, આવા નિર્દેશો અધિકારક્ષેત્ર વગરના છે.

પ્રતિવાદી-ફરિયાદીએ રજૂઆત કરી હતી કે "બેસ્ટ બેકરી કેસ" માં આ અદાલતનો નિર્ણય કેસને ફરીથી સુનાવણી માટે મોકલવાના હાઈકોર્ટના નિર્ણયને સંપૂર્ણ સમર્થન આપે છે; અને તમામ સંબંધિત/જરૂરી સાક્ષીઓ અને પુરાવાને બોલાવવા માટે કલમ ૩૧૧ ફો.કા.સં. હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો તે ટ્રાયલ કોર્ટ પર ફરજિયાત હતું.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે એવું માન્યું કે;

૧.૧ બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને અને ફરીથી સુનાવણીના તબક્કાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલત હાઈકોર્ટના સમગ્ર ચુકાદાને ખતેલ પહોંચાડવાનું ટાળે છે.જો કે, ફરીથી સુનાવણીના નિર્દેશ આપતા વાદગ્રસ્ત ચુકાદોમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક બિનજરૂરી અવલોકનોને યોગ્ય ઠેરવવા જરૂરી છે.[૩૦૨-બી-સી]

૧.૨. ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટને ડી નોવા ટ્રાયલ હાથ ધરવા અને કહેવાતી "સૂચવેલ ફોર્મ્યુલા" ના આધારે નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં.ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદાના તેના અંતિમ ભાગમાં જણાવ્યું છે કે તેના ચુકાદામાં કોઈ પણ અવલોકન મનને પ્રભાવિત ન કરવું જોઈએ. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા, પરંતુ તે જ સમયે, હાઈકોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટને 'સૂચવેલ ફોર્મ્યુલા' ના આધારે 'પ્રથમ તબક્કાથી નવો નિર્ણય' લેવાનો નિર્દેશ આપે છે.ઉપરોક્ત અવલોકનો અને નિર્દેશો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ભૂલભરેલા હોવાની શક્યતા છે, જાણે કે તેની સમક્ષ પુરાવાના મૂલ્ય અને

વજનને ધ્યાનમાં લીધા વિના આરોપી સામે દોષિત ઠેરવવાનો ચુકાદો નોંધવાનો આદેશ હોય.[૩૦૨-ઈ-એફ-જી]

૧.૩. બેસ્ટ બેકરી કેસ એક અસાધારણ કેસ હતો જેમાં આ અદાલતને ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે સમગ્ર ફરિયાદી તંત્ર આરોપીઓને બચાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યું છે, તોફાનીઓ અને સાક્ષીઓ ડરી ગયા હતા અને તેમને અદાલતથી દૂર રાખવાના ઈરાદાથી ડરાવ્યા હતા.સમગ્ર કેસ એક પ્રહસન હતો.આ અસાધારણ સંજોગોમાં, અદાલતે માત્ર સમગ્ર કેસની નવેસરથી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપ્યો ન હતો, પરંતુ નવા વકીલની નિમણૂક કરવા અને ગુજરાત રાજ્યમાંથી ફરીથી સુનાવણી માટે નિર્દેશો આપ્યા હતા.'બેસ્ટ બેકરી કેસ' માં આ રીતે નિર્ધારિત કાયદો સ્થાપિત સિદ્ધાંતો અને ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્ર વિરુદ્ધના તમામ કેસોમાં લાગુ કરી શકાતો નથી.[૩૦૨-G-H; ૩૦૩-A-B-C]

ઝહીરા હબીબુલ્લા શેખ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, (૨૦૦૪) ૪ એસ.સી.સી. ૧૫૮, વિશિષ્ટ.

૧.૪. પ્રારંભિક સુનાવણીમાં પહેલેથી જ નોંધાયેલા પુરાવાને કેસના રેકૉર્ડમાંથી ભૂંસી અથવા ભૂંસી શકાતા નથી.ટ્રાયલ કોર્ટે પહેલેથી જ રેકૉર્ડ પર રહેલા પુરાવા અને વધારાના પુરાવાના આધારે કેસનો નિર્ણય લેવો પડશે જે ફરીથી સુનાવણી પર રેકૉર્ડ કરવામાં આવશે.પુનઃવિચારણા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટ, ઉચ્ચ અદાલત અથવા આ અદાલતના ચુકાદામાં પુરાવા પર કહેવામાં આવેલી કોઈપણ

બાબતથી પ્રભાવિત થયા વિના અથવા અવરોધિત થયા વિના, રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાના આધારે અને કડક રીતે કાયદા અનુસાર નિર્ણય લેશે.[૩૦૩-ડી-ઈ-એફ]

ફોજદારી અપીલી હુકુમત: ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૩૩૧/૨૦૦૪.

ક્રિમિનલ રિવિઝન નંબર ૧૯૮૨/૨૦૦૧ માં કલકત્તા હાઈકોર્ટના ૨૨.૮.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે રાજેશ શ્રીવાસ્તવ.

પ્રતિવાદીઓ માટે પી. કે. ઘોષ, અરુણ કે. સિંહા અને રાકેશ સિંહ, તારા ચંદ્ર શર્મા, સુશ્રી નીલમ શર્મા, રાજીવ શર્મા અને તરુણ શર્મા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ધર્માધિકારી દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. જેમ વિનંતી કરવામાં આવી છે તેમ અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે. પક્ષકારોના વકીલને લાંબુ સાંભળવામાં આવે છે.

અપીલકર્તાઓ પર મૃતક કાના બેનર્જ સાથે કથિત ફૂર વર્તનનો ગુનો કરવાનો આરોપ છે, જે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮ એ હેઠળ સજાપાત્ર છે અને ભા.દં.સં. સી. ની કલમ ૩૦૫ હેઠળ તેણીને આત્મહત્યા માટે ઉશ્કેરવાનો આરોપ છે.

ફરિયાદપક્ષે રજૂ કરેલા પુરાવાના આધારે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા.પરંતુ મૃતકની માતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુનરાવર્તનમાં, ઉચ્ચ અદાલતે

વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવાના નિર્ણયને રદ કર્યો છે અને નવેસરથી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપ્યો છે.

નવી સુનાવણી માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા સુનાવણી અને આખરે રિમાન્ડ તરફ દોરી જતા જરૂરી તથ્યો નીચે મુજબ છે:

અપીલકર્તા નંબર ૧ના લગ્ન વર્ષ ૧૯૯૦માં મૃતક સાથે થયા હતા.તેઓ રેલવેમાં નોકરી કરતા હતા અને નિયમિતપણે તેમની ફરજો બજાવતા હતા.તેના માતા-પિતા પણ તેના વૈવાહિક ઘરથી બહુ દૂર નહોતા રહેતા.૨૫.૧૦.૧૯૯૫ પર તે મૃત હાલતમાં મળી આવી હતી.આરોપી પતિએ તેના માતાપિતાને તેના મૃત્યુની જાણ કરી હતી.તે તેની માતાનો કેસ છે કે ઘટના પછી તરત જ, આરોપી દ્વારા તેની સાથે સતામણી અને ફૂર વર્તનનો આરોપ લગાવીને પોલીસમાં પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.આ એફ.આઈ.આર. દાખલ કરવામાં આવી નથી.જે એફ.આઈ.આર. રજૂ કરવામાં આવી હતી તે ૨૨.૧૨.૧૯૯૫ પર દાખલ કરવામાં આવી હતી જેના કારણે કાર્યવાહી થઈ હતી અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

તપાસ દરમિયાન મૃતકની સાસુ પાસેથી સુસાઈડ નોટ મળી આવી હતી.સુસાઈડ નોટની સામગ્રીમાં લખવામાં આવ્યું હતું કે મૃતકના અન્ય કોઈ વ્યક્તિ સાથે ગેરકાયદેસર સંબંધ હતા અને હવે તેના માટે તેના પતિને છેતરવું શક્ય નહોતું.સુસાઈડ નોટમાં આગળ લખવામાં આવ્યું હતું કે તે ભાગ્યશાળી છે કે તેને આવો પતિ મળ્યો અને તેના પિતાએ તેની સાથે સારી રીતે વર્તવું જોઈએ અને તેના મૃત્યુ પછી તેના બીજા લગ્નની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

તેના પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલમાં શબપરીક્ષણ સર્જનએ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે મૃત્યુનું કારણ ઝેર હતું અને તેની ગરદન પર અસ્થિબંધનના નિશાન મળી આવતા તે લટકતું પણ હતું.

ફરિયાદપક્ષે મૃતકની માતાની ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૮ તરીકે અને પડોશમાં રહેતા અન્ય ત્રણ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી.માતાએ પોતાની જુબાનીમાં જણાવ્યું હતું કે આરોપીના ઘરે વારંવાર જતી વખતે મૃતક આરોપી દ્વારા તેના શારીરિક અને માનસિક ત્રાસની ફરિયાદ કરતી હતી પરંતુ તેણે તેની માતાને આ હકીકત તેના હૃદયના દર્દી પિતા સમક્ષ જાહેર ન કરવા કહ્યું હતું.માતાએ એવું પણ કહ્યું હતું કે ડૉક્ટર બૈધનાથ ચક્રવર્તી દ્વારા મૃતકની તબીબી તપાસ કરવામાં આવી હતી, જેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તેણીના ગર્ભાશયમાં બાળકને જન્મ આપવાની કોઈ શક્યતા નથી અને તેણે ટેસ્ટ ટ્યુબ બેબીની પસંદગી કરવી જોઈએ.તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે તેણીના લગ્નના દોઢ વર્ષ પછી, મૃતક ગર્ભવતી થઈ હતી પરંતુ ફેલોપિયન ટ્યુબમાં હતી અને તે ગર્ભધારણ અલીદુઆરની હોસ્પિટલમાં સમાપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું.માતાનો આરોપ છે કે ઉપરોક્ત કારણોસર આરોપી ગુસ્સે થયો અને તેના પર અત્યાચાર વધાર્યો.તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમની પુત્રીના મૃત્યુ પછી તરત જ મૃતકના પિતા દ્વારા એફ.આઈ.આર. દાખલ કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ તેમણે લેખિતમાં એફ.આઈ.આર. પણ દાખલ કરી હતી.બીજી એફ.આઈ.આર. માં વિલંબને સમજાવીને કહેવામાં આવ્યું હતું કે તે થોડા મહિનાઓથી માનસિક રીતે પરેશાન હતી.કોસ-એક્ઝામિનેશનમાં તેણીએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેણીની પુત્રીએ

ઉપરોક્ત લખાણો ધરાવતી સુસાઈડ નોટ છોડી છે.જ્યારે કોસ-તપાસ કરવામાં આવી ત્યારે તેણીએ એ વાત પર વિવાદ કર્યો ન હતો કે સુસાઈડ નોટ મૃતકના લેખિતમાં ન હતી.અન્ય ત્રણ સાક્ષીઓ ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૨, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૩ અને ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૪ની ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આરોપી દ્વારા મૃતક સાથે કથિત ફૂર વ્યવહારને સાબિત કરવા માટે તપાસ કરવામાં આવી હતી, જે ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપતા ન હતા અને તેમને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.સુસાઈડ નોટ પર હસ્તલેખન નિષ્ણાતનો અભિપ્રાય દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ તેના અભિપ્રાયના પુરાવા તરીકે તેની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી.

ટ્રાયલ કોર્ટ રેકૉર્ડ પરના પુરાવાની પ્રશંસા કરીને અને તેનું વજન કરીને ફરિયાદપક્ષનો કેસ સ્વીકાર્યો ન હતો.આ ઘટના સાબિત ન થયા પછી તરત જ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો.બીજી એફ.આઈ.આર. બે મહિનાના વિલંબ પછી નોંધવામાં આવી હતી.તેના માટે કોઈ સચોટ સમજૂતી નહોતી.વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે અવલોકન કર્યું હતું કે મૃતકની માતાનું વર્તન દર્શાવે છે કે તેણે તબક્કાવાર નવી વાર્તાઓ રજૂ કરીને કાર્યવાહીના કેસને વિકસાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.ટ્રાયલ જજે પણ આ રીતે નિરીક્ષણ કર્યું છે:

"આ આત્મઘાતી નોંધ ફરિયાદપક્ષ તરફથી આવી છે અને તેથી, આ અદાલત તેની સામગ્રીને નકારી શકે નહીં.આત્મહત્યાની નોંધ અને વિલંબિત એફ.આઈ.આર. ની સામગ્રીને એકસાથે લઈએ તો મારી પાસે એવું માનવાનાં કારણો છે કે આ એફ.આઈ.આર. બે મહિના પછી કોઈ

ખોટી સલાહ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી.વધુમાં, એફ.આઇ.આર. માં આપવામાં આવેલ ખુલાસો વિશ્વાસપાત્ર લાગતો નથી.તે સ્થાયી સિદ્ધાંત છે કે વિલંબિત એફ.આઇ.આર. માં બનાવટ, સુશોભન, પ્રેરણાની દરેક સંભાવના છે, મેં પહેલેથી જ અવલોકન કર્યું છે કે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૮ એ કેટલીક નવી વાર્તાઓ રજૂ કરીને ફરિયાદી કેસ વિકસાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે જે ફરિયાદી કેસથી ઘણી દૂર છે અને, જેમ કે, તેણીને વફાદાર સાક્ષી ગણી શકાય નહીં.વધુમાં તે એફ.આઇ.આર. દાખલ કરવામાં અતિશય વિલંબ વિશે સચોટ કારણ સમજાવવામાં નિષ્ફળ રહી છે. તેણીના પુરાવાને ફરિયાદપક્ષના એક પણ સાક્ષી દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું નથી.

તબીબી પુરાવા પર, ટ્રાયલ કોર્ટ આ રીતે નિરીક્ષણ કરે છે:

"શબપરીક્ષણ સર્જનએ નોંધ્યું હતું કે તેણીની ગરદન પર અસ્થિબંધનનું નિશાન હતું અને મૃત્યુનું કારણ તેણીના શરીરમાં ઇન્ડોસલ્ફાન-ઝેર હતું.

રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ પર, ટ્રાયલ કોર્ટ તેનો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો છે કે મૃતક સાથે ફૂર વર્તનનો પુરાવો વિશ્વસનીય નથી અને આરોપીને આત્મહત્યા માટે દોષી ઠેરવી શકાતો નથી.ટ્રાયલમાં તમામને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

મૃતકની માતાએ હાઈકોર્ટમાં પુનરાવર્તનની પસંદગી કરી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે ફરિયાદપક્ષના કેસમાં વિવિધ નબળાઈઓની નોંધ લીધી હતી, જેમ કે ઘટનાના ૧૨૫ દિવસ પછી તપાસ એજન્સી દ્વારા સુસાઈડ નોટ જમ કરવી, હસ્તલેખન નિષ્ણાતની તપાસ ન કરવી, વિલંબિત એફ.આઇ.આર. અને

ફૂરતાના આરોપ પર મૃતકની માતાની એક જ જુબાની.ઉચ્ચ અદાલતે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી હતી કે પોસ્ટમોર્ટમમાં મૃતકના ગળા પર લટકતા હોવાની નિશાની હોવાનું નોંધાયું હતું.શરીરમાં ઝેરની હાજરી પણ મળી આવી હતી.ફરિયાદી કેસમાં ઉપરોક્ત ગંભીર નબળાઈઓની નોંધ લીધા પછી પણ, ઉચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું:

"વિદ્વત ટ્રાયલ કોર્ટ કોઈ પણ અનાદર વિના, ગતિશીલ બનવું જોઈતું હતું અને ફરિયાદપક્ષ દ્વારા નિર્ધારિત નિયતિથી રાજીનામું આપવાને બદલે સક્રિય સત્ય લેવું જોઈતું હતું.

ત્યારબાદ ઉચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે જ્યાં ફરિયાદપક્ષ જરૂરી પુરાવા લાવવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં ટ્રાયલ કોર્ટ ફો.કા.સં. ની કલમ ૩૧૧ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને મૃતકના પિતા અને અન્ય વધારાના સાક્ષીઓની તપાસ માટે સમન્સ પાઠવવું જોઈએ જેમને તે જરૂરી માનતા હતા.આ રીતે નિરીક્ષણ કરીને ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને રદ કર્યો હતો અને 'પ્રથમ તબક્કાથી નવા નિર્ણય માટે' કેસની રિમાન્ડનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.તેના ચુકાદાના અંતિમ ભાગમાં, ઉચ્ચ અદાલતે નીચેનું નિરીક્ષણ કર્યું હતું:

"એવું ન થાય કે તે અભાનપણે વિદ્વત ટ્રાયલ કોર્ટના મનને પણ પ્રભાવિત કરી શકે, જ્યારે રિમાન્ડ પર તે સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે માર્ગદર્શક સૂત્ર દ્વારા અહીં ઉપરના અવલોકનો કરવામાં આવ્યા છે પરંતુ તે વિદ્વત ટ્રાયલ કોર્ટ પર બંધનકર્તા અસર હોવાનું કહી શકાતું નથી જે કાયદા

અનુસાર અને અહીં ઉપર સૂચવેલા સૂત્રમાં તેના સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે સ્વતંત્ર હશે.

[ભાર મૂકવામાં આવે છે]

આરોપી વતી હાજર વિદ્વાન વકીલ ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા રિમાન્ડના આદેશ અને તેમાં કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત અવલોકનો પર આક્ષેપ કરે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલમ ૪૦૧ ની પેટા-કલમ (૩) ઉચ્ચ અદાલતને તેના પુનરાવર્તિત અધિકારક્ષેત્રમાં નિર્દોષતાને દોષિત ઠેરવવામાં પરિવર્તિત કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. કલમ ૩૧૧ હેઠળ વધારાના સાક્ષીઓની તપાસનો નિર્દેશ આપીને અને ઉપર ઉલ્લેખિત અવલોકનો કરીને તેણે પરોક્ષ રીતે ટ્રાયલ કોર્ટ ફરીથી સુનાવણી પર દોષિત ઠેરવવાનું સૂચન કર્યું છે.

પુનઃવિચારણાના નિર્દેશ આપવા માટે ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા માર્ગમાં આરોપી વતી સખત વાંધો લેવામાં આવ્યો છે. રિલાયન્સને કે. ચિન્નાસ્વામી રેડ્ડી વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય [૧૯૬૩ (૩) એસ.સી.આર. ૪૧૨ પર ૪૧૩] પર મૂકવામાં આવ્યું છે અને ખાસ કરીને જૂની ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતામાં પુનરાવર્તનની સમાન જોગવાઈઓના અવકાશ પર તેમાં ઉલ્લેખિત નીચેના અવલોકનો પર મૂકવામાં આવ્યું છે.

"કે તે પુનરાવર્તનમાં ઉચ્ચ અદાલત માટે ખુદ્દું હતું અને ખાનગી પક્ષના કહેવા પર નિર્દોષતાના આદેશને રદ કરવા માટે રાજ્યએ અપીલ કરી ન હતી. પરંતુ આવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ માત્ર અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં જ થવો જોઈએ, કારણ કે જ્યાં પ્રક્રિયામાં સ્પષ્ટ ખામી હોય અથવા

કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ હોય જે ન્યાયની સ્પષ્ટ નિષ્ફળતા તરફ દોરી જાય.જ્યારે સંહિતાની કલમ ૪૩૯ (૪) ઉચ્ચ અદાલતને નિર્દોષ જાહેર કરવાના ચુકાદાને દોષિત હેરવવામાં પરિવર્તિત કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે, ત્યારે તે યોગ્ય નથી કે ઉચ્ચ અદાલતે ફરીથી સુનાવણીનો આદેશ આપીને પરોક્ષ રીતે આવું કરવું જોઈએ.આવા અપવાદરૂપ કેસોનો ન્યાય કરવા માટે માપદંડ નક્કી કરવું શક્ય ન હતું.જો કે, તે સ્પષ્ટ હતું કે ઉચ્ચ અદાલત (૧) જ્યાં ટ્રાયલ કોર્ટ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવા માંગવામાં આવેલા પુરાવાને ખોટી રીતે બંધ કરી દીધા હોય (૨) જ્યાં અપીલ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલા પુરાવાને ખોટી રીતે અસ્વીકાર્ય ગણાવ્યો હોય (૩) જ્યાં ટ્રાયલ કોર્ટ અથવા અપીલની અદાલત દ્વારા ભૌતિક પુરાવાની અવગણના કરવામાં આવી હોય અથવા (૪) જ્યાં નિર્દોષતા કાયદા દ્વારા મંજૂરી ન હોય તેવા ગુનાના સંયોજન અને ઉપરોક્ત જેવા કેસો પર આધારિત હોય તેવા કેસોમાં દખલ કરવાનું વાજબી ગણાશે.

આરોપી માટે વધુ દલીલ કરવામાં આવે છે કે માત્ર પુરાવાઓનો અલગ દ્રષ્ટિકોણ શક્ય છે, તેથી ઉચ્ચ અદાલતે પુનરીક્ષણની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ફરીથી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં.રિલાયન્સ બંસીલાલ વિરુદ્ધ લક્ષ્મણ સિંહ [૧૯૮૬ (૩) એસસીસી ૪૪૪] પર મૂકવામાં આવ્યું છે.

અંતે, આરોપી વતી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ વધુ પુરાવા રેકૉર્ડ કરવા અને 'પ્રથમ તબક્કાથી નવો નિર્ણય' લેવાનો હાઈકોર્ટનો નિર્દેશ સંપૂર્ણપણે અધિકારક્ષેત્ર વગરનો છે કારણ કે તે સૂચવે છે કે પ્રારંભિક સુનાવણીમાં પહેલેથી જ નોંધાયેલા પુરાવાને ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ નહીં.

બીજી બાજુ પ્રતિવાદી-ફરિયાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સેલ ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા ફરીથી સુનાવણી માટે પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત હુકમને ટેકો આપવા માટે સખત પ્રયાસો કર્યા હતા.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ફરિયાદપક્ષે આ કેસમાં ખામી છોડી દીધી છે જે આરોપીની તરફેણમાં ન જવી જોઈએ.રિલાયન્સને રામ બિહારી ચાદવ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય [૧૯૯૮ (૪) એસસીસી ૫૧૭] પર મૂકવામાં આવ્યું છે.

ફરિયાદકર્તા વતી ઝહિરા હબીબુલ્લા શેખ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય [૨૦૦૪ (૪) એસ.સી.સી. ૧૫૮] ના કેસમાં આ અદાલતના સીમાચિહ્નરૂપ નિર્ણય પર ખૂબ જ મજબૂત નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, જે ગુજરાત રમખાણો દરમિયાન સામૂહિક હત્યાઓથી ઉદ્ભવે છે, જે સામાન્ય રીતે લોકોમાં "બેસ્ટ બેકરી કેસ" તરીકે ઓળખાય છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતનો ઉપરોક્ત નિર્ણય કેસને ફરીથી સુનાવણી માટે મોકલવા માટે હાઈકોર્ટ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા માર્ગને સંપૂર્ણ સમર્થન આપે છે.એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જ્યાં ફરિયાદપક્ષે આ કેસમાં સહજ નબળાઈ છોડી છે, ત્યાં ટ્રાયલ જજ દ્વારા કલમ ૩૧૧ ફો.કા.સં. હેઠળ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની અને તમામ સંબંધિત સાક્ષીઓ અને પુરાવાને બોલાવવાની માત્ર અપેક્ષા જ નહીં પરંતુ ફરજ પણ હતી.ટ્રાયલ કોર્ટ સત્યને શોધવા માટે નિષ્પક્ષ સુનાવણી હાથ ધરવાની તેની ફરજ નિભાવવામાં નિષ્ફળ રહી હોવાથી, હાઈકોર્ટ ફરીથી સુનાવણી અને 'પ્રથમ તબક્કાથી નવો નિર્ણય' નિર્દેશિત કરવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી હતી.આ કેસની સુનાવણી દરમિયાન, અમને જાણ કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતે વાદગ્રસ્ત

ચુકાદોના અમલ પર સ્ટે મૂક્યો તે પહેલાં, ઉચ્ચ અદાલતના નિર્દેશ મુજબ ફરીથી સુનાવણી શરૂ થઈ ગઈ હતી. ટ્રાયલ જજે મૃતકના પિતાનું નિવેદન નોંધ્યું છે અને પુરાવાનો માત્ર બાકીનો ભાગ નોંધવાનો છે.

બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ વિવેકાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને અને ફરીથી સુનાવણીના તબક્કાને ધ્યાનમાં રાખીને અમે હાઈકોર્ટના સમગ્ર ચુકાદાને ખલેલ પહોંચાડવાનું ટાળીએ છીએ. જો કે, અમે પુનઃવિચારણાના નિર્દેશ આપતા વાદગ્રસ્ત ચુકાદોમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા કરવામાં આવેલા કેટલાક બિનજરૂરી અવલોકનોને યોગ્ય ઠેરવવા જરૂરી માનીએ છીએ.

વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા કેસો સ્થાયી કાનૂની સ્થિતિ દર્શાવે છે કે ફરિયાદીના કહેવા પર પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા માત્ર ખૂબ જ અપવાદરૂપ કેસોમાં જ કરવો પડે છે જ્યાં ઉચ્ચ અદાલતને પ્રક્રિયામાં ખામી અથવા કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ જોવા મળે છે જેના પરિણામે ન્યાયની સ્પષ્ટ ભૂલ થાય છે.

રાજ્યએ નિર્દોષ જાહેર કરવાના નિર્ણય સામે કોઈ પણ અપીલ ન કરવાનું પસંદ કર્યું છે. ફરિયાદીની હાલની અપીલમાં તેણે પ્રતિ-સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા રિમાન્ડના આદેશને ટેકો આપવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

વાદગ્રસ્ત ચુકાદોમાં ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા કરવામાં આવેલા તમામ અવલોકનોની ચોકસાઈમાં ગયા વિના, અમને એ સ્પષ્ટ કરવું જરૂરી લાગે છે કે

ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ નવેસરથી સુનાવણી હાથ ધરવા અને કહેવાતા 'સૂચવેલ સૂત્ર' ના આધારે નિર્ણય લેવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં.ઉચ્ચ અદાલતે ચુકાદાના તેના અંતિમ ભાગમાં જણાવ્યું છે કે તેના ચુકાદામાં કોઈ પણ નિરીક્ષણ ટ્રાયલ કોર્ટના મનને પ્રભાવિત ન કરવું જોઈએ, પરંતુ તે જ સમયે, ઉચ્ચ અદાલત ટ્રાયલ કોર્ટ 'પ્રથમ તબક્કાથી નવો નિર્ણય' લેવા અને 'સૂચવેલ સૂત્ર' ના આધારે નિર્દેશ આપે છે.આરોપીના વિદ્વાન વકીલ તેની ફરિયાદ અને આશંકામાં ન્યાયી છે કે ઉપરોક્ત અવલોકનો અને નિર્દેશો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ભૂલથી લેવામાં આવે તેવી શક્યતા છે, જાણે કે તેની સામે પુરાવાના મૂલ્ય અને વજનને ધ્યાનમાં લીધા વિના આરોપી સામે દોષિત ઠેરવવાના ચુકાદાને રેકૉર્ડ કરવાનો આદેશ હોય.

બેસ્ટ બેકરી કેસ (ગુજરાત રમખાણોનો કેસ) પર મજબૂત નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી હોવાથી સાવચેતીની નોંધ નોંધવી જરૂરી છે.તે એક અસાધારણ કેસ હતો જેમાં આ અદાલતને ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે સમગ્ર ફરિયાદી તંત્ર આરોપી એટલે કે રમખાણોને બચાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યું છે.સાક્ષીઓ ડરી ગયા હતા અને તેમને અદાલતથી દૂર રાખવા માટે ડરાવ્યા હતા.ઉપરોક્ત અસાધારણ સંજોગોમાં જ અદાલતે માત્ર સમગ્ર કેસની નવેસરથી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપ્યો ન હતો, પરંતુ વિજેતાઓની યોગ્ય સલાહ સાથે નવા વકીલની નિમણૂક માટે વધુ નિર્દેશો આપ્યા હતા.

ઉપરોક્ત અસાધારણ સંજોગોમાં 'બેસ્ટ બેકરી કેસ' માં નિર્ધારિત કાયદો, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના સ્થાપિત સિદ્ધાંતો વિરુદ્ધના તમામ કેસોને લાગુ કરી

શકાતો નથી.જ્યાં પર્યાપ્ત અથવા વિશ્વસનીય પુરાવાના અભાવે આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે છે તેવા તમામ અથવા દરેક કેસમાં ફરીથી સુનાવણી માટે નિર્દેશ આપવો જોઈએ નહીં.બેસ્ટ બેકરી કેસમાં, પ્રથમ ટ્રાયલ એક પ્રહસન હોવાનું જણાયું હતું અને તેને 'મોક ટ્રાયલ' તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું હતું.તેથી, ફરીથી સુનાવણી માટેની દિશા હકીકતમાં, વાસ્તવિક સુનાવણી માટે હતી.આવી અસાધારણ પરિસ્થિતિ જ બેસ્ટ બેકરી કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોને યોગ્ય ઠેરવી શકે છે.

જ્યાં સુધી કાયદાની સ્થિતિનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી અમે ખૂબ જ સ્પષ્ટ છીએ કે જો ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પુનરીક્ષણની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ફરીથી સુનાવણીનો નિર્દેશ આપવામાં આવે તો પણ, પ્રારંભિક સુનાવણીમાં પહેલેથી જ નોંધાયેલા પુરાવાને ભૂંસી શકાય નહીં અથવા કેસના રેકૉર્ડમાંથી ભૂંસી ન શકાય.ટ્રાયલ જજે પહેલેથી જ રેકૉર્ડ પર રહેલા પુરાવા અને વધારાના પુરાવાના આધારે કેસનો નિર્ણય લેવાનો હોય છે જે ફરીથી સુનાવણી પર રેકૉર્ડ કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત સ્પષ્ટતા સાથે, અમે રિમાન્ડના આદેશમાં દખલ કરવાનો ઇનકાર કરીએ છીએ. આ બાબતને શંકાના પડછાયાની બહાર રાખવા માટે અમે વધુ સ્પષ્ટતા કરીએ છીએ અને પુનરાવર્તન કરીએ છીએ કે ટ્રાયલ જજ, ફરીથી સુનાવણી કર્યા પછી, રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાના આધારે અને કડક રીતે કાયદા અનુસાર, કોઈ પણ રીતે, હાઈકોર્ટ અથવા આ કોર્ટના ચુકાદામાં પુરાવા પર

કહેવામાં આવેલી કોઈપણ બાબતથી પ્રભાવિત અથવા અવરોધિત થયા વિના નિર્ણય લેશે.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.